

2014

**Správa o činnosti
Štátneho archívu v Nitre**

SPRÁVA O ČINNOSTI ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V NITRE ZA ROK 2014

Výročná správa Štátneho archívu v Nitre za rok 2014 podáva prehľad a informácie o jeho činnosti a najdôležitejších dosiahnutých výsledkoch. Správa sa sústreďuje na okruhy hodnotenia činnosti ako sú personálny stav a odborné činnosti pracovníkov archívu, evidencia archívneho dedičstva SR, predarchívna starostlivosť, spracúvanie a sprístupňovanie archívnych dokumentov, prístup k archívnym dokumentom, príručná odborná knižnica, výskumná, publikačná a kultúrno-osvetová činnosť a organizačná, riadiaca a hospodársko-administratívna práca. Štátny archív v Nitre tieto činnosti pre rok 2014 realizoval v súlade so stanoveným plánom práce a vzhľadom na poddimenzovaný personálny stav často aj na úkor mimopracovného času.

Profil Štátneho archívu v Nitre

Štátny archív v Nitre je verejne prístupné zariadenie Ministerstva vnútra na krajskej úrovni (so šiestimi pobočkami), ktorého cieľom je preberať, uchovávať, ochraňovať a odborne sprístupňovať archívne a zároveň kultúrne dedičstvo tých pôvodcov, najmä na úrovni orgánov štátnej správy, ktorí pôsobili a pôsobia na území Nitrianskeho samosprávneho kraja. Hlavné úlohy a kompetencie archívu definuje Zákon o archívoch a registratúrach č. 395/2002 Z. z. a vykonávacía vyhláška k tomuto zákonu č. 628/2002 Z. z. V súčasnosti Štátny archív v Nitre uchováva viac ako 8 km archívnych dokumentov v origináloch od roku 1268, čím patrí k trom najväčším štátnym archívom na Slovensku. Tieto archívne dokumenty predstavujú mimoriadnu informačnú bázu k dejinám Nitrianskeho kraja i samotného mesta Nitra od 13. storočia až do súčasnosti. Z tých najvýznamnejších možno spomenúť rozsiahle archívne fondy Nitrianskej, Tekovskej a Komárňanskej župy, približne 550 stredovekých listín, cirkevné matriky do roku 1895 z celého územia Nitrianskeho kraja, archívne fondy významných šľachtických rodov pôsobiacich v ponitrianskom regióne (Uzovič z Kyneku, Huňady z Mojmíroviec, Očkai z Malanty, Pálfi z Bojníc, Stummer z Továrnik a pod.), archívne fondy feudálnych panstiev a archívne fondy orgánov štátnej správy na území Nitrianskeho kraja (krajský národný výbor, úrady pozemkovej reformy, štátne odborné úrady, krajské sudy, štátne zastupiteľstvá, prokuratúra a pod.).

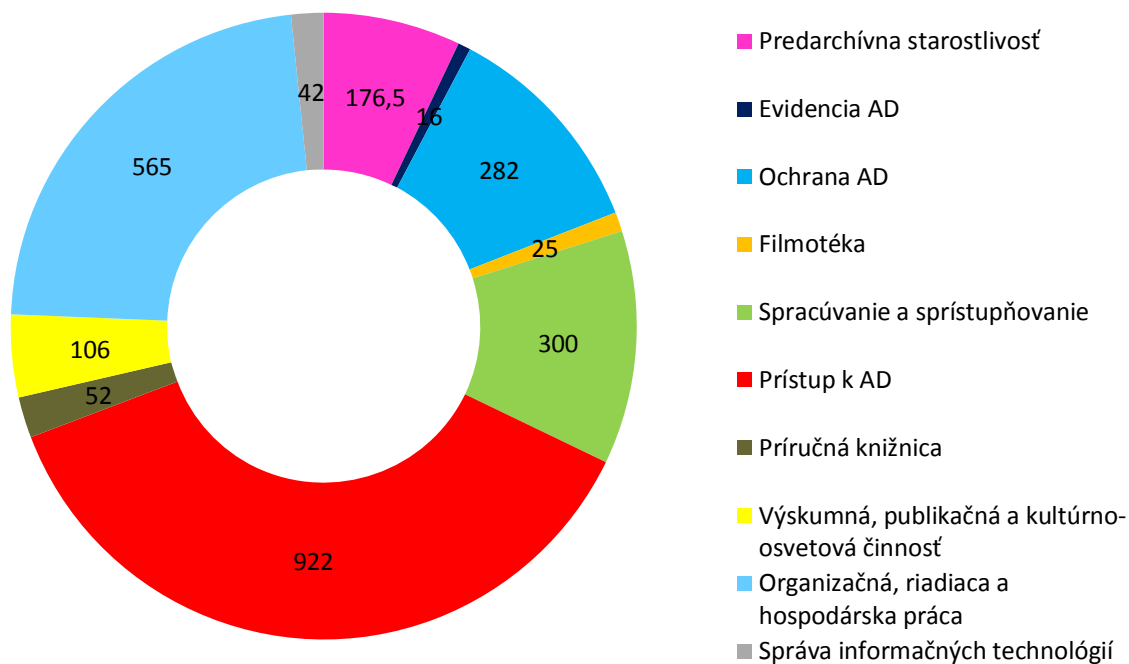
A. Personálny stav a odborné činnosti pracovníkov archívu

Rok 2014 bol pre Štátny archív v Nitre rokom viacerých personálnych zmien. Tou najvýznamnejšou bol odchod dlhoročnej riaditeľky archívu Mgr. Šarloty Drahošovej do dôchodku ku dňu 15. 3. 2014, vo funkcii od roku 1983. Riadením archívu bol poverený PhDr. Peter Keresteš, PhD., ktorý bol na základe výberového konania menovaný od 1. 6. 2014 do funkcie riaditeľa. Odchodom do dôchodku a jedným rozviazaním pracovného pomeru sa tak v priebehu roka 2014 uvoľnili v archíve dve systematizované miesta v štátnej službe, ktoré sa však podarilo následne aj obsadiť trvalou štátnou službou dvomi novými zamestnancami (s nástupmi od 15. 5. a 1. 7. 2014). V Štátnom archíve v Nitre tak v pracovnom pomere v roku 2014 ostalo 13 odborných zamestnancov (z toho 8 v štátnej a 5 vo verejnej službe), pričom z hľadiska profesionálnej špecializácie má archív k dispozícii 8 archivárov, pracovníka podateľne, fotografa, hospodára a 2 pomocné pracovné sily. V priebehu februára 2014 došlo z priestorov archívu aj k definitívnemu odchodu bývalých pracovníčok na hospodársko-administratívnom úseku, od roku 2013 už zamestnankyň Centra podpory Nitra, ktoré z priestorových dôvodov zostali sídlit' v Štátnom archíve v Nitre a naďalej preň vykonávali túto agendu. Hospodárska agenda, ktorá po nich ostala (evidencia dochádzky, stravných lístkov, objednávky, pokladňa a pod.), musela byť rozdelená medzi jednotlivých pracovníkov archívu na úkor ostatných odborných činností.

Na odborných činnostiach archívu sa podieľali prakticky všetci zamestnanci archívu. Celkovo bolo vyčerpaných 2486,5 pracovných dní, toto číslo ovplyvnila dlhodobějšía práceneschopnosť dvoch zamestnancov. Najviac pracovných dní bolo odpracovaných na úseku prístupu archívnych dokumentov (922), podobne ako tomu bolo aj minulý rok (954). Z tohto pohľadu patrí Štátny archív v Nitre dlhoročne medzi najvyťaženejšie štátne archívy na Slovensku, čo spôsobuje aj jeho široký teritoriálny záber pôsobnosti. Nárast odpracovaných hodín si oproti minulému roku vyžiadala aj úsek predarchívnej starostlivosti (o 46,5 dňa), ochrany archívnych dokumentov (o 110 dní), organizačnej a riadiacej práce (o 33 dní), výskumnej, publikačnej a osvetovej činnosti (16,5 dňa) a filmotéky (o 16 dní). Naopak pokles odpracovaných dní oproti minulému roku zaznamenal úsek spracúvania a sprístupňovania archívnych dokumentov (o 72 dní), správy informačných technológií (o 48 dní) a knižnice (o 19 dní).

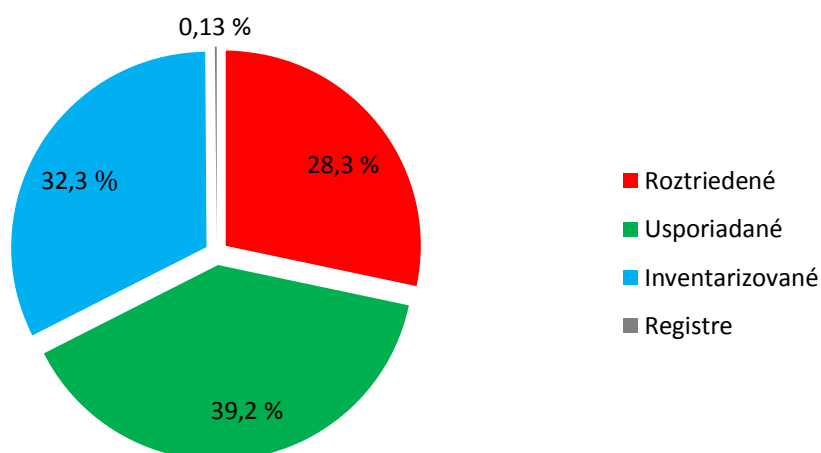
Predarchívna starostlivosť	176,5
Evidencia archívneho dedičstva SR	16
Ochrana archívnych dokumentoch	282
Filmotéka	25
Spracúvanie a sprístupňovanie	300
Prístup k archívnym dokumentom	922
Príručná odborná knižnica	52
Výskumná, publikačná a kultúrno-osvetová činnosť	106
Organizačná, riadiaca a administratívna práca	565
Správa informačných technológií	42
Spolu	2448,5

Rozpis pracovných dní čerpaný na jednotlivé úseky činnosti archívu

B. Evidencia archívneho dedičstva SR

Na úseku evidencie archívneho dedičstva SR hlavná činnosť zamestnancov štátneho archívu spočívala v dopĺňaní údajov evidenčných listov archívnych súborov a ich postupnej revízií, resp. aktualizácii údajov so skutočným stavom. V rámci začatej generálnej revízie archívnych fondov sa podarilo objaviť a vyčleniť niekoľko unikátnych archívnych dokumentov (mestské knihy Topoľčan z rokov 1685-1850, Nitrianskeho Pravna z rokov 1682-1848, dedinské knihy obcí Horná Poruba z rokov 1754-1846, Čereňany z rokov 1714-1892, Dubnice pri Bojniciach z rokov 1666-1781 a Horelice pri Čadci z rokov 1751-1863), ktoré boli následnými delimitáciami odstúpené do príslušných pobočiek, kde výrazne obohatili ich archívne bohatstvo. K 31. 12. 2014 Štátny archív v Nitre eviduje 805 archívnych fondov a zbierok s celkovým rozsahom 8199 bm archívneho materiálu. Z tohto množstva je 39,56 % spracovaného usporiadaním, 32,31 % inventarizovaním a 0,13 % registrami, to jest 72 % materiálu je prístupných verejnosti na štúdium. Okrem nich archív eviduje a spravuje aj 13 archívnych fondov prebratých na základe depozitnej zmluvy s celkovým rozsahom 174,6 bm. Z novopribudnutých archívnych dokumentov možno spomenúť druhopisy štátnych matrik z rokov 1895-1913, osobný fond Ľudovíta Mikovíniho 1761-1814 a fond Parketovej továrne a parnej pily v Kostol'anoch pod Tribečom 1858-1864. Posledné dva boli vyčlenené pri revízií archívnych depotov. Akvizičnou činnosťou sa podarilo zabezpečiť nákup 7 ks historických fotografií z rokov 1903-1925 pre pobočku v Topoľčanoch a prebrať archívny fond Komposesorátu z obce Trávnik z rokov 1800-1950.

C. Predarchívna starostlivosť

Práca v oblasti predarchívnej starostlivosti má každoročne v archíve stúpajúcu tendenciu. V roku 2014 sa vyčerpalo na tomto úseku činnosti archívu až 176,5 dní, čo bolo o 46,5 dňa viac ako v minulom roku. Nad'alej sa venovala pozornosť vedeniu evidencie pôvodcov registratúr a archívov, ktorých je 120 na území Nitrianskeho kraja. V priebehu roka sa vykonalo v rámci výkonu štátneho odborného dozoru 12 kontrol registratúr, poskytlo 37 odborných konzultácií a inštruktáží správcom registratúrnych stredísk a posúdilo a schválilo 18 registratúrnych poriadkov a plánov. Archívu bolo predložených 71 návrhov na vyradenie, pričom 59 z nich bolo schválených. Po vyrad'ovacom konaní bolo prevzatých od rôznych subjektov 7,72 bm archívneho materiálu. Preberanie archívnych dokumentov začína ohrozovať skutočnosť, že úložné kapacity Štátneho archívu v Nitre sú momentálne naplnené. Žiadosti o zaregálovanie štyroch voľných depotov zostali zatiaľ pre nedostatok finančných prostriedkov nevyriešené.

Prebraté archívne fondy v roku 2014:

1. Tatra nábytkáreň, a.s. v Kamenec pod Vtáčnikom, 1993-2007, 0,48 bm

2. Jókaiho divadlo v Komárne, 1960-2007, 0,6 bm
3. Slovenská autobusová doprava, š.p. v Nitre, 1996-2001, 0,16 bm
4. Ústredné daňové riaditeľstvo SR, pracovisko v Nitre, 1991-2003, 0,96
5. Krajský úrad pre cestnú dopravu a pozemné komunikácie v Nitre, 2008, 0,12 bm
6. Krajský školský úrad v Nitre, 2007-2008, 0,24 bm
7. Krajský úrad životného prostredia v Nitre, 2008, 0,02 bm
8. Tatra nábytok n. p., š.p. v Pravenci, 1970-1991, 0,24 bm
9. Topvar, a.s. v Topolčanoch, 1993-1998, 2,64 bm
10. Ponitrianske múzeum v Nitre, 1964-2003, 1,2 bm
11. Levitex, a.s. v Leviciach, 1999-2006, 0,36 bm
12. Krajská veterinárna a potravinová správa v Nitre, 1996-2010, 0,48 bm
13. Inšpektorát SOI v Nitre pre Nitriansky kraj, 2002-2008, 0,24 bm
14. Štátna energetická inšpekcia, Krajský inšpektorát v Nitre, 2008, 0,05

D. Ochrana archívnych dokumentoch

Štátny archív v Nitre sa nachádza v rozsiahlej účelovej budove adaptovanej z klasicistického kaštieľa v Ivanke pri Nitre po jeho výraznej prestavbe a dobudovaní v rokoch 1986 až 1997. Budova je zapísaná medzi kultúrnymi pamiatkami. Napriek skutočnosti, že archív v roku 1997 získal reprezentačné a vynikajúce účelové priestory, s odstupom času možno konštatovať, že zanedbanie pravidelnej údržby sa začína čoraz drastickejšie prejavovať na jej technickom stave. Týka sa to najmä komplikovanej strechy, ktorá zateká na viacerých miestach, ďalej poškodených a deravých rýn a klampiarskych detailov, čo spôsobuje stekanie dažďových vôd po fasáde a tým jej poškodzovanie ako aj zlá hydroizolácia stavby, ktorá spôsobuje intenzívne zatekanie suterénu. To má za následok vlhnutie častí stavby a opadávanie omietok. Naše požiadavky na komplexnú rekonštrukciu strechy aspoň nad hlavnou časťou budovy, kde je najakútnejší stav, zostal pre nedostatok finančných prostriedkov neriešený. Predbežná kalkulácia totiž počíta s finančnými prostriedkami až vo výške 150 000 € na generálnu opravu strechy hlavnej časti budovy. Neriešená, napriek prísľubom, zostala z tých istých dôvodov aj požiadavka na opravu aspoň drobných častí opadanej omietky vo verejne prístupných častiach budovy.

V roku 2014 sa podarilo zabezpečiť generálnu opravu hromozvodu, opravu osvetlenia areálu kaštieľa, pravidelnú údržbu trávnikov, orezanie prebujnenej zelene a vývoz niekoľko rokov naskladneného nebezpečného odpadu (chémie z fotolaboratória). Na údržbe okolia archívu sa podieľali formou 2-dňovej brigády priamo aj zamestnanci archívu.

Nevypočítané zostali naše požiadavky pre zaregálovanie 4 voľných depotov s celkovou kapacitou približne 6 km archívneho materiálu. Ide o finančne náročnú akciu, ktorá sa neuskutočnila pre zlyhanie verejného obstarávania a opätovný nedostatok finančných prostriedkov. Zabezpečenie tejto požiadavky je o to akútnejšie, že voľná úložná kapacita archívu je už zaplnená a archív nemôže do budúcnosti preberať väčšie súbory archívnych dokumentov.

Budova archívu je chránená elektrickou (EVS) a protipožiarnou signalizáciou (EPS). Tá druhá je však už dva roky nefunkčná. Ministerstvo opäť pre nedostatok finančných prostriedkov nevypočulo naše žiadosti o ich generálnu opravu (predpokladaná investícia ráta so 40 000 €), čím je vážne ohrozená ochrana archívnych dokumentov.

V rámci ochrany archívnych dokumentov sa pracovníci archívu v roku 2014 zamerali na začatie generálnej revízie archívnych depotov. Štátny archív v Nitre trpí dôsledkami urýchleného a zle zvládnutého sťahovania z roku 1997 (pôvodne z troch dočasných priestorov). Cieľom tejto revízie je preto dôkladná revízia archívneho materiálu a scelovanie rozsiahlych archívnych fondov, ktoré boli pri sťahovaní roztrhnuté. Pre nedostatok voľných priestorov ide o mimoriadne komplikovaný proces, ktorý pre rozsiahlosť materiálu bude prebiehať niekoľko rokov. Nedostatok pridelených finančných prostriedkov začína znemožňovať aj takú odbornú činnosť na úseku ochrany archívnych dokumentov, akou je starostlivosť o ich fyzický stav (nákup škatúl a archívnych obalov).

E. Filmotéka

Rok 2014 možno považovať za opätovné naštartovanie činnosti Štátneho archívu v Nitre na úseku filmotéky ako dôležitej súčasti úseku ochrany archívnych dokumentov. Prerušenie činnosti mikrofilmovania spôsobila technická porucha na mikrofilmovacom prístroji (pokazený kompresor a vyvolávací automat). V priebehu roka sa po komplikovaných administratívnych úkonoch podarilo v súčinnosti so Sekciou hnutel'ného a nehnuteľného majetku SR zapísať celé zariadenie fotolaboratória Štátneho archívu v Nitre do majetku MV SR a následne sa podarilo zabezpečiť technickú opravu mikrofilmovacieho prístroja, generálnu opravu vyvolávacieho automatu a nákup nových mikrofilmov a vyvolávacej chémie, čo umožňuje opätovne aktivovať činnosť systematického mikrosnímkovania (aj keď limitovaného množstvom dodaného počtu mikrofilmov a vyvolávacej chémie). V súčasnosti filmotéka obsahuje 1253 roliek mikrofilmov, čo predstavuje 879 266 políčok konzervačných mikrofilmov. Podstatnú časť zbierky mikrofilmov tvoria študijné kópie cirkevných matríc z územia Nitrianskeho kraja a sčítaní z rokov 1869 a 1919, ktoré patria medzi najvyužívanejšie archívne dokumenty. Štátny archív v Nitre do budúca plánuje dopĺňať filmotéku archívnych dokumentov vo vzťahu k regiónu Nitrianskeho kraja aj z archívnych dokumentov cudzej proveniencie. Na konci roka 2014 sa podarilo zabezpečiť zmkrofilmovanie cirkevných matríc Prievidze z rokov 1679-1913, ktoré sú uložené v Diecéznom archíve v Banskej Bystrici a umožniť ich štúdium širokej verejnosti aj v Štátnom archíve v Nitre. Celkovo sa na úsek činnosti filmotéky vyčerpalo v roku 2014 spolu 25 dní, ktoré sa využili najmä na jej technické zabezpečenie a spozajzdnenie.

F. Spracúvanie a sprístupňovanie archívnych dokumentov

Spracúvanie a sprístupňovanie archívnych dokumentov je jednou z primárnych úloh štátneho archívu s cieľom zabezpečiť čo najdôslednejšie a evidenčne najpodrobnejšie predpoklady k prístupu a k využívaniu archívnych dokumentov. V roku 2014 sa na tento úsek činnosti vyčerpalo 300 pracovných dní. Mierny pokles oproti roku 2013 (o 73 dní) bol zapríčinený skutočnosťou, že v roku 2014 sa zamestnanci archívu vo zvýšenej miere venovali najmä ochrane archívnych dokumentov v rámci začatej dlhodobej generálnej revízie archívnych dokumentov. Na spracúvaní a sprístupňovaní sa trvalo podieľal vždy minimálne 6 zamestnancov, pričom treba zdôrazniť, že spracúvajú paleograficky a jazykovo (latinčina, maďarčina a nemčina) mimoriadne náročné archívne fondy. Sprístupňovanie niektorých archívnych fondov (Kongregačné písomnosti Nitrianskej stolice do r. 1848, Tekovsko-Hontianska župa 1938-1944, Tekovská župa. Jozefínske písomnosti 1786-1790, Krajská prokuratúra v Nitre 1949-1960) je pre veľký rozsah dlhodobejšie. Celkovo sa v priebehu roka zinventarizovalo 16,68 bm archívneho materiálu, usporiadalo a zároveň inventarizovalo 91,15 bm, usporiadalo 607,04 bm a roztriedilo 27,29 bm materiálu. Dlhodobým cieľom je vyhotovovanie archívnych pomôcok v elektronickej forme prostredníctvom programu Bach – Inventáre, ktorí pracovníci archívu dôsledne využívajú. V roku 2014 v ňom vyhotovili 388 záznamov s približne 12 000 registmi archívnych dokumentov.

Vyhotovené archívne pomôcky v roku 2014:

1. Ladislav Holečka. *Hospodárska kontrolná služba*, 1944-1950, inventár, 5,78 bm
2. Peter Keresteš. *Parquetová továreň v Kostol'anoch pod Tribečom*, 1858-1864, inv., 1 bm.

Najdôležitejšie prebiehajúce úlohy v spracúvaní a sprístupňovaní AD v roku 2014:

1. Peter Keresteš. *Nitrianska župa I. Kongregačné spisy II. 1721-1750*. Čiastkový inventár
2. Milan Belej. *Tekovská župa. Jozefínske písomnosti 1786-1790*. Inventár
3. Darina Csámpaiová. *Zbierka cirkevných matríc. Druhopyisy 1827-1895*. Inventár
4. Edina Turanová. *Tekovsko-Hontianska župa 1938-1944*. Inventár
5. Ladislav Holečka. *Krajská prokuratúra v Nitre 1949-1960*. Inventár
6. Kolektív: *Nitrianska župa I. Podžupan 1861-1918*. Inventár

Najväčšou akciou v roku 2014 bolo kompletne usporiadanie mimoriadne veľkých celkov *Nitrianska župa I. Stavovské obdobie do roku 1849* (359,1 bm) a *Komárňanská župa I. Stavovské obdobie do r. 1849* (193,5 bm), na ktorom sa zúčastnili formou brigády všetci zamestnanci archívu. Tieto dva celky boli pri sťahovaní v roku 1997 značne rozhádzané. Pri uvedenom usporiadaní zároveň prebehla generálna revízia týchto celkov a ich porovnanie so stavom podľa *Sprievodcu* z roku 1961. Pri usporiadaní došlo u oboch celkov zároveň k roztriedeniu veľkej časti neidentifikovateľných písomností, z ktorých časť bude postupne vyčlenená ako samostatné archívne fondy (pôjde najmä o objavené archívne fondy šľachtických rodov zo 16.-19. storočia, ktoré boli odovzdané do stoličných archívov v priebehu 19. storočia ako depozity). Celkovo je k 31. 12. 2014 v Štátnom archíve v Nitre sprístupneného formou inventarizácie 2648,7 bm archívneho materiálu (32,3 %), reinventarizáciou 5,65 bm (0,07 %), usporiadaním 3210,0 (39,2 %) a formou registrov 10,58 bm (0,13 %).

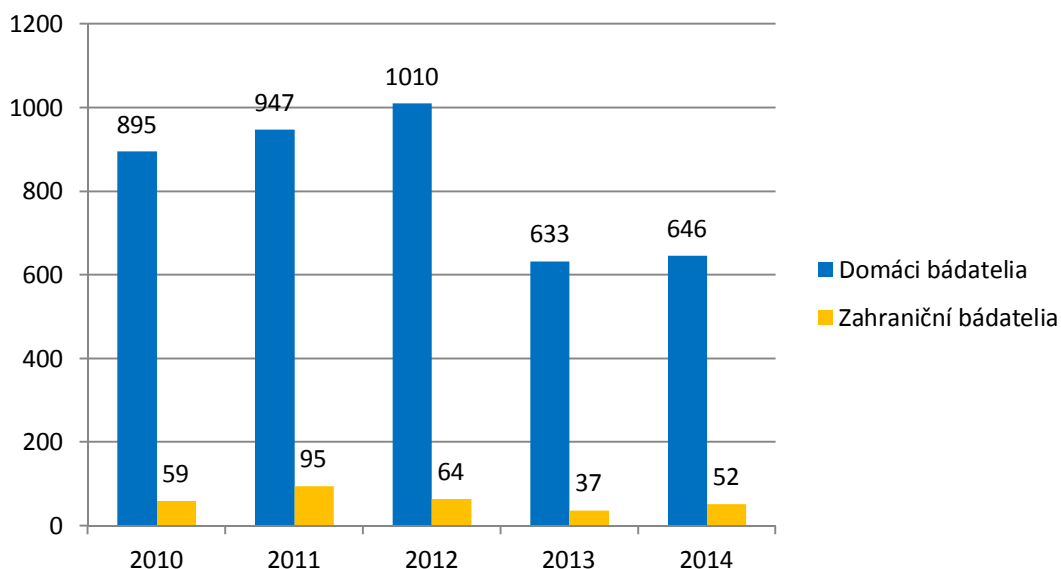
G. Prístup k archívnym dokumentom

Prístup k archívnym dokumentom tvorí jednu z najdôležitejších úsekov činnosti štátneho archívu s cieľom zabezpečiť ich štúdium širokej verejnosti formou bádateľskej návštevy, vydať správnu informáciu formou odpisu, výpisu, potvrdenia alebo kópie, vypracovať rešerš z archívnych dokumentov a vo výnimočných prípadoch zabezpečiť verejné vystavovanie archívnych dokumentov. Na tento úsek činnosti bolo vykázaných v roku 2014 až 922 dní, teda približne rovnako ako v minulý rok. Z tohto uhľu pohľadu patrí Štátny archív v Nitre dlhodobo medzi najvyťaženejšie archívy na Slovensku, dôvodom čoho je relatívne vysoký počet bádateľských návštev a čoraz náročnejšie nároky bádateľov na využívané archívne dokumenty. Z pohľadu prístupu k archívnym dokumentom je najdôležitejšou súčasťou archívu bádateľňa. Jedným z jej poslání je budovanie sústavnej a cieľavedomej komunikácie s cieľom vytvoriť dlhodobé pozitívne vzťahy verejnosti voči štátnemu archívu a získavanie spätných väzieb. Miera úrovne zabezpečenia bádateľne kladne pôsobí na vytváranie tzv. pozitívneho imidžu našej inštitúcie v očiach verejnosti. Na druhej strane však musíme konštatovať čoraz slabšiu odbornú pripravenosť najmä vysokoškolských študentov, ktorí k nám prídu hľadať informácie k svojim bakalárskym alebo odborným prácam a čoraz väčšiu nedisciplinovanosť najmä domácich bádateľov. Pre úpravu štúdia v bádateľmi bol v decembri 2014 vydaný nový bádateľský poriadok.

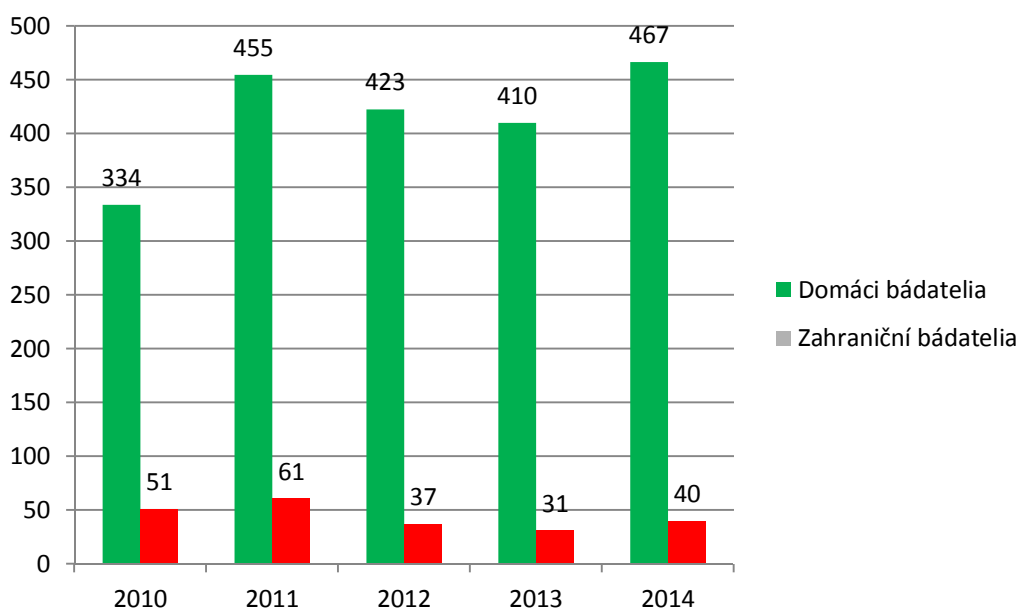
Štátny archív v Nitre v roku 2014 vykázal celkovo 646 bádateľských návštev. Archívny materiál priamo študovalo 167 bádateľov, z toho 40 zahraničných (najmä z územia Maďarska a Rakúska). Účel štúdia bol prevažne historický (306). Najväčší počet návštev sa už celkom tradične uskutočnil s cieľom genealogického výskumu rodov a výskumu regionálnych dejín. Nadalej však pretrvávali aj žiadosti o výpisy z matrík za účelom dedičských konaní a rôznych, čoraz komplikovanejších žiadostí majetkovoprávneho charakteru (dedičské konania, druhá pozemková reforma a pod.). Bádateľom bolo vyhotovených 479 kópií archívnych dokumentov.

V priebehu roka 2014 pracovníci archívu predložili bádateľom 528 mikrofilmov, 1868 kusov archívnych dokumentov a 628 archívnych škatúl (75,36 bm). Pre žiadateľov často z najrozmanitejších kútov Európy i sveta (nechýbali ani žiadosti z južnej Ameriky) bolo vydaných 417 správnych a 117 iných informácií a 74 rešerší. Pri vydávaní správnych informácií do zahraničia možno oceniť výborné jazykové znalosti zamestnancov archívu, ktorí vďaka nim poskytujú často zahraničným žiadateľom nadštandardné služby. Ocenením ich prístupu k zahraničným žiadateľom je ocenenie „Najlepší archív roka v Maďarsku“, udelený Štátnemu archívu v Nitre 11. 2. 2014 v Budapešti.

Na poplatkoch sa v roku 2014 vybralo 3963,73 €, z toho 2514,73 € za služby archívu. Verejným vystavovaním predostrel širokej verejnosti štátny archív svoje najzaujímavejšie archívne dokumenty počas Dňa otvorených dverí dňa 20. 6. 2014.

Počet bádateľských návštev za roky 2010 až 2014

Počet bádateľov v študovni archívu za roky 2010 až 2014

H. Príručná odborná knižnica

Príručná odborná knižnica Štátneho archívu v Nitre primárne slúži pre interné potreby zamestnancov archívu a na prezenčné štúdium aj pre ostatnú verejnosť. Naša odborná knižnica patrí medzi najbohatšie historické knižnice v regióne, systematicky je budovaná od roku 1949 a dodnes eviduje 20 790 zväzkov odbornej historickej literatúry. Jej najvzácnejšie a najstaršie jadro tvoria knižnice bývalých Župných archívov v Nitre, Komárne a Zlatých Moravciach a knihy prevzaté z bývalých konfiškátov šľachtických majetkov v rokoch 1949 až 1955. Najstaršou knihou knižnice je stará tlač Antonia Bonfiniho z roku 1543. V roku 2006 Štátny archív v Nitre prevzal aj časť mimoriadne bohatej knižnice archívára a múzejníka dr. Otmara Gergelyiho s cennými cudzojazyčnými slovníkmi zo 17. až 19. storočia. Súčasťou príručnej odbornej knižni-

ce Štátneho archívu v Nitre je aj bohatá Zbierka novín a časopisov, obsahujúca najmä regionálnu tlač vo vzťahu k Nitrianskemu regiónu od konca 18. storočia. Knižnica je skatalogizovaná elektronicky v programe Bach – Knižnica ale aj klasickou formou kartotečných lístkov. V roku 2014 sa vyčerpalo na prácu v knižnici 52 pracovných dní, ktoré boli spojené najmä s katalogizovaním nových prírastkov a usporiadaním a spísaním veľkého množstva duplikátov kníh a neroztriedeného materiálu. Tieto duplikáty kníh budú časom ponúknuté iným štátnym archívom alebo kultúrnym inštitúciám na výmenu. Možno konštatovať, že nedostatok finančných prostriedkov ani tento rok nedovolil nakúpiť do knižnice žiadne nové prírastky. Všetky knihy, ktorými sme doplnili náš knižničný fond v roku 2014 (spolu 470 kusov), získal archív darom od zahraničných partnerov, spolupracujúcich vedeckých a kultúrnych inštitúcií zo Slovenska a darom zamestnancov archívu (najmä P. Keresteša) z vlastnej publikačnej a inej odbornej činnosti.

I. Výskumná, publikačná a kultúrno-osvetová činnosť

Výskumná, publikačná a kultúrno-osvetová činnosť patrí medzi dôležitú súčasť činnosti archívu, a to nielen v oblasti sprístupňovania archívnych dokumentov a v oblasti prezentácie archívneho dedičstva ak kultúrneho dedičstva SR ale v neposlednej miere aj v oblasti prezentácie výsledkov bádania zamestnancov archívu. Do vedecko-výskumnej činnosti sa viac či menej aktívne zapájali 5 zamestnanci. Edina Turanová sa podieľala na rezortnej výskumnej úlohe *Prvá svetová vojna v archívnych prameňoch*, ktorej výsledkom bolo dodanie regestov najzaujímavejších archívnych dokumentov k dejinám prvej svetovej vojny. V individuálnej výskumnej činnosti sa aktivizoval najmä Peter Keresteš, v menšej miere Š. Drahošová, M. Belej a L. Holečka, pričom ich výskum sa sústreďoval najmä na výskum regionálnych dejín (najmä dejín obcí) a v oblasti genealógie a heraldiky. Autorsky sa zamestnanci archívu podieľali na príprave a vydaní 2 monografií, 19 štúdií, 2 správ, 2 recenzií, 1 príspevku do tlače a 5 posudkov. Peter Keresteš sa tiež aktívne zúčastnil dvoch vedeckých konferencií (Bratislava, Martin), kde predniesol 2 prednášky z oblasti regionálnych dejín a genealógie (*Parketová továreň a parná píla v Kostol'anoch pod Tribečom - prvá továreň na výrobu parkiet v Uhorsku, Hospodárski úradníci - nový objekt genealogicko-historických výskumov*). Pomerne bohatá bol aj kultúrno-osvetová činnosť zamestnancov archívu. Jej neodmysliteľnou súčasťou bolo 9 celodenných exkurzií pre žiakov stredných a vysokých škôl, v rámci ktorých zamestnanci prednáškami prezentovali poslanie archívu, jeho pramenné bohatstvo, zabezpečovanie ochrany a sprístupňovania archívneho dedičstva. V rámci exkurzií navštívilo archív v roku 2014 spolu 345 žiakov. Pre tlač poskytli zamestnanci 2 rozhovory. V spolupráci s TV Central Nitra sa o archíve nakrútila krátka reportáž. V zahraničí sa archív prezentoval v Budapešti dňa 11. 2. 2014, kde mu v priestoroch Maďarského národného archívu bol udelený maďarskou spoločnosťou MACSKE (Spoločnosťou pre rodopisný výskum) a Maďarským národným archívom v Budapešti ocenenie „Najlepší zahraničný archív roka“. Je to mimoriadne ocenenie nášho kolektívu, vôbec prvé ocenenie štátneho archívu z územia Slovenska. Je o to cennejšie, že do ankety sa zapojili zahraniční maďarskí bádatelia prakticky z celého sveta, čo zvyrazňuje ocenenie kvalitných poskytovanie služieb verejnosti jeho zamestnancami.

Najvýznamnejšou kultúrno-osvetovou akciou Štátneho archívu v Nitre bol mimoriadne vydarovaný Deň otvorených dverí dňa 20. 6. 2014, na príprave ktorého sa zúčastnili všetci zamestnanci archívu. Išlo o prvú takúto akciu v jeho histórii. Počas tejto akcie navštívilo archív približne 250 ľudí. V rámci programu sa mohli návštevníci oboznámiť s poslaním archívu, jeho fondmi a zbierkami a prístupom k dokumentom. Súčasťou akcie bola výstava najvýznamnejších a najatraktívnejších dokumentov štátneho archívu od 13. storočia, ktoré zvedavých návštevníkov upútali najmä svojim formálnym vyhotovením. O 12,30 hod. sa pre široké laické publikum uskutočnila prednáška Petra Keresteša „Ako tvoriť rodokmeň“. Pre najmenších návštevníkov bol pripravený program, v ktorom si mohli vyskúšať písanie husími brkami a napodobňovanie písania starých písem, vyplniť si dobový pas vytvorený podľa originálu z obdobia 1. ČSR, odtlačiť si staré pečatidlá do plastelíny a vosku, poskladať archívne škatule a nakresliť a vymalovať si rôzne druhy erbov. Deň otvorených dverí Štátneho archívu v Nitre sa na prvýkrát vydaril nad očakávanie a stretol sa so záujmom širokej verejnosti. Celkovo bolo vyčerpaných na tento úsek činnosti 106 dní, čo oproti vlaňajšiemu roku je nárast o 16,5 dňa.

Prehľad publikačnej činnosti za rok 2014:

1. PhDr. Peter Keresteš, PhD. *Starý Tekov. Príspevok k sídelnému vývoju mesta*. In Litteris ac moribus. Studia Historica Tyrnaviensia XVI, 2014, s. 267-296
2. PhDr. Peter Keresteš, PhD. *Parketová továreň a parná píla v Kostoľanoch pod Tribečom - prvá továreň na výrobu parkiet v Uhorsku*. In Remeslo má zlaté dno. Cechy, živnosti, manufaktúry a továrne v dejinách Uhorska. Zost. D. Tvrdoňová - I. Fialová. Bratislava 2014 (v tlači).
3. PhDr. Peter Keresteš, PhD. *(Mesto) Starý Tekov v stredoveku*. In Jarmila, Bátovská - Branislav, Kinčok. Starý Tekov. Monografia obce. Starý Tekov: Obec Starý Tekov, 2014, s. 37-70.
4. PhDr. Peter Keresteš, PhD. *Starý Tekov v období osmanskej okupácie a protihabsburských povstaní v rokoch 1526 až 1711*. In Jarmila, Bátovská - Branislav, Kinčok a kolektív. Starý Tekov. Monografia obce. Starý Tekov: Obec Starý Tekov, 2014, s. 71-92.
5. PhDr. Peter Keresteš, PhD. *Starý Tekov v období osvietenských reforiem 1711-1848*. In Jarmila, Bátovská - Branislav, Kinčok a kolektív. Starý Tekov. Monografia obce. Starý Tekov: Obec Starý Tekov, 2014, s. 93-122.
6. PhDr. Peter Keresteš, PhD. *Starý Tekov na ceste k modernizácii v rokoch 1848-1918*. In Jarmila, Bátovská - Branislav, Kinčok a kolektív. Starý Tekov. Monografia obce. Starý Tekov: Obec Starý Tekov, 2014, s. 123-150.
7. PhDr. Peter Keresteš, PhD. *Starý Hrádok v stredoveku*. In Bátovská, Jarmila. Starý Hrádok v plynutí času. Starý Hrádok: Obec Starý Hrádok, 2014, s. 19-32.
8. PhDr. Peter Keresteš, PhD. *Starý Hrádok v rokoch 1526-1711*. In Bátovská, Jarmila. Starý Hrádok v plynutí času. Starý Hrádok: Obec Starý Hrádok, 2014, s. 33-45.
9. PhDr. Peter Keresteš, PhD. *Starý Hrádok v rokoch 1711-1848*. In Bátovská, Jarmila. Starý Hrádok v plynutí času. Starý Hrádok: Obec Starý Hrádok, 2014, s. 46-67.
10. PhDr. Peter Keresteš, PhD. *Devičany v stredoveku*. In Bátovská, Jarmila. Devičany. Monografia obce. Devičany: Obec Devičany, 2014, s. 30-39.
11. PhDr. Peter Keresteš, PhD. *Devičany v období tureckej poroby a protihabsburských povstaní v rokoch 1526 až 1711*. In Bátovská, Jarmila. Devičany. Monografia obce. Devičany: Obec Devičany, 2014, s. 40-59.
12. PhDr. Peter Keresteš, PhD. *Devičany v období hospodárskej stabilizácie v rokoch 1711-1848*. In Bátovská, Jarmila. Devičany. Monografia obce. Devičany: Obec Devičany, 2014, s. 60-85.
13. PhDr. Peter Keresteš, PhD. *Telince. Monografia obce*. Telince: Obec Telince, 2014, 191 str. (zostavovateľ so Š. Drahošovou).
14. PhDr. Peter Keresteš, PhD. *Telince v období osmanskej okupácie 1526-1711*. In Peter, Keresteš - Šarlota, Drahošová. Telince. Monografia obce. Telince: Obec Telince, 2014, s. 35-50.
15. PhDr. Peter Keresteš, PhD. *Telince v období hospodárskej stabilizácie 1711-1848*. In Peter, Keresteš - Šarlota, Drahošová. Telince. Monografia obce. Telince: Obec Telince, 2014, s. 51-78.
16. PhDr. Peter Keresteš, PhD. *Predialistické a šľachtické rody*. In Peter, Keresteš - Šarlota, Drahošová. Telince. Monografia obce. Telince: Obec Telince, 2014, s. 177-186.
17. PhDr. Peter Keresteš, PhD. *Tradičné a netradičné pramene a metódy genealogického, biografického a regionálno-historického výskumu na Slovensku*. Konferencia konaná dňa 22.-23. októbra 2013 v Martine. Recenzia pre časopis Slovenská archivistika.
18. PhDr. Peter Keresteš, PhD. *Ladice v stredoveku*. In Borzová, Zuzana a kolektív. Ladice v premenách času. Ladice: Obec Ladice, 2013, s. 31-39
19. PhDr. Peter Keresteš, PhD. *Ladice vo časnom novoveku (1526-1711)*. In Borzová, Zuzana a kolektív. Ladice v premenách času. Ladice: Obec Ladice, 2013, s. 39-52.
20. PhDr. Peter Keresteš, PhD. *Ladice a ich vývoj v období hospodárskej stabilizácie a osvietenstva v rokoch 1711-1848*. In Borzová, Zuzana a kolektív. Ladice v premenách času. Ladice: Obec Ladice, 2013, s. 53-79
21. PhDr. Peter Keresteš, PhD. *Deň otvorených dverí v Štátnom archíve v Nitre*. In Nitra. Kultúrno-spoločenský mesačník, September 2014, s. 13.
22. PhDr. Peter Keresteš, PhD. *Archív ukrýva osem kilometrov dokumentov*. In My. Nitrianske noviny, 21. 7. 2014, č. 28, s. 6.

23. Mgr. Ladislav Holečka *Ladice v rokoch 1848-2013*. In Borzová, Zuzana a kolektív. Ladice v premenách času. Ladice: Obec Ladice, 2013, s. 80-123
24. Mgr. Šarlota Drahošová. *Vývoj obce v rokoch 1848-1945*. In Peter, Keresteš - Šarlota, Drahošová. Telince. Monografia obce. Telince: Obec Telince, 2014, s. 79-161.
25. PhDr. Milan Belej, CSc. (zost.). *Plechotice*. Plechotice: Obec Plechotice, 2014, 302 str.

J. Organizačná, riadiaca a hospodársko-administratívna práca

V tejto oblasti bolo vyčerpaných 565 pracovných dní, čo znamená nárast oproti vlaňajšiemu roku o 33 dní. Oblasť organizačná a riadiaca súvisí najmä s činnosťou riaditeľa archívu. Jeho prvou úlohou po menovaní do funkcie bolo nastavenie nových pracovných vzťahov, práca v oblasti ľudských zdrojov a zefektívnenie a racionalizácia výkonu pracovných činností v archíve, ako aj posilnenie tímového riadenia archívu a budovanie dobrých pracovných vzťahov. Ťažisko práce riaditeľa archívu spočívalo vo vedení interných porád archívu, konzultáciách s pracovníkmi archívu pri plnení ich pracovných úloh, kontrola ich činnosti a jej vykazovania, ďalej v odborných konzultáciách s odborom archívov MV SR, v sledovaní čerpania rozpočtu a v riešení ekonomických a administratívnych vecí archívu s CP NR a ISS Facility Services a. s. Riaditeľ archívu sa aktívne podieľal aj na odbornom raste a vzdelávaní zamestnancov v oblasti archívneho formou konzultácií a usmerňovania. Ďalšou oblasťou jeho riadiacej činnosti je riešenie potrieb 6 pobočiek Štátneho archívu v Nitre (Komárno, Nové Zámky, Nitra, Topoľčany, Levice, Bojnice), pre ktoré je Štátny archív v Nitre nákladovým strediskom.

Na hospodársko-administratívnych prácach sa podieľal aj hospodár archívu, ktorý má na starosti evidenciu dochádzky a stravných lístkov, objednávanie materiálu a riešenie požiadaviek CP NR a častokrát aj iné práce, súvisiace s technickým zabezpečením a ochranou budovy archívu.

Výraznou snahou riaditeľa archívu je budovanie dobrých pracovných vzťahov s pracovníkmi CP Nitra. Štátny archív v Nitre uskutočnil v máji 2014 exkurziu a prednášku pre pracovníkov oddelenia rozpočtu a miezd CP v rámci ich Športového dňa, ktoré sa stretli s veľkým záujmom a konkrétne im priblížili pracovnú činnosť a poslanie Štátneho archívu.

Účasť zamestnancov na špeciálnych vzdelávacích aktivitách sa realizovala najmä v súčinnosti so zavádzaním softvéru FABASOFT formou školení zamestnancov v Bratislave a Banskej Bystrici. Riaditeľ archívu P. Keresteš aktívne pôsobil v redakčných radách časopisov Slovenská archivistika, Genealogicko-Heraldický hlas a Woch – časopis pre dejiny Bratislavy, vo výkonnom výbore Slovenskej genealogicko-heraldickej spoločnosti v Martine, v Bytovej komisii CP Nitra a Akvizičnej komisii Štátneho archívu v Nitre. Zamestnanci archívu sa tiež počas roka zúčastnili niekoľkých odborných seminárov a konferencií, na ktorých aj aktívne vystúpili.

Nedostatok finančných prostriedkov v rozpočte archívu a organizačné zmeny na úseku ekonomickej agendy negatívne ovplyvňovali niektoré činnosti archívu. Týka sa to najmä riešenia technického stavu budovy, jej technologického zabezpečenia, ale aj nákupu odbornej literatúry a materiálu potrebného pre ochranu archívnych dokumentov (škatule, dosky a obaly).

K. Správa informačných technológií

Na tomto úseku činnosti bolo vyčerpaných v roku 2014 len 42 pracovných dní, čo súvisí so skutočnosťou, že Štátny archív v Nitre nemá vlastného informatika. Najnevyhnutnejší úsek tejto činnosti preto supluje fotograf a technicky zdatný hospodár archívu. Hlavná náplň práce sa v tejto sfére prejavovala najmä v nevyhnutnom zálohovaní dát, údržbe a inštalácii výpočtovej techniky, odstraňovaní porúch programového vybavenia a zastaralej výpočtovej techniky. Časť práce sa venovala odstráneniu poruchy telekomunikačnej linky pre zastaralosť telefónnej ústredne. Pre pobočky archívu pripravil interné školenie v programe SAP – dochádzka. Začalo sa s aktualizáciou údajov na webovom sídle archívu, čo bude pokračovať aj v roku 2015.

Závěrečné hodnotenie

Záverom možno pri bilancovaní činnosti Štátneho archívu v Nitre konštatovať, že podstatnú časť plánovaných úloh v roku 2014 sa archívu podarilo splniť a jeho zamestnanci vynaložili pri ich realizácii občas aj čas aj mimo svojho pracovného času. Za najväčšie úspechy možno považovať sfunkčnenie fotolaboratórneho zariadenia a zabezpečenie nakúpenia mikrofilmovacej techniky a chémie, budovanie dobrých pracovných vzťahov s CP Nitra, nastavenie nových procesov efektívneho riadenia tímu štátneho archívu a zintenzívnenie jeho činnosti na poli spracúvania a sprístupňovania archívnych dokumentov. Zložitý rok 2014 bol pre Štátny archív v Nitre rokov nových nastavení do jeho ďalšej činnosti. Na druhej strane musíme konštatovať, že čoraz drastickejší trend znižovania prídely finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu pre štátne archívy sa negatívne podieľa na odsúvaní riešenia technického stavu budovy a jeho technického vybavenia. Nedostatok pridelených finančných prostriedkov začína ohrozovať aj niektoré odborné činnosti archívu, najmä na poli ochrany archívnych dokumentov.

Ivanka pri Nitre, 19. 1. 2015

PhDr. Peter Keresteš, PhD.
riaditeľ

Slávnostné uvedenie nového riaditeľa do funkcie 9. 6. 2014, Ivanka pri Nitre.
Foto: Boris Zábrazný

Udelenie ocenenia „Najlepší zahraničný archív roku“ v Budapešti, 11. 2. 2014. Zľava: štátny tajomník maďarskej vlády dr. Endre Gímesi, dr. Peter Keresteš, Mgr. Šarlota Drahošová, riaditeľka Maďarského národného archívu v Budapešti dr. Zsuzsanna Mikó, predseda spoločnosti MACSKE dr. István Kollega-Társoly, Mgr. Edina Turanová

Momenty z Dňa otvorených dverí Štátneho archívu v Nitre, 20. 6. 2014, Ivanka pri Nitre
Foto: Boris Zábrazný

